

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК РІЗНОВИД АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

ADMINISTRATIVE LIABILITY FOR INTELLECTUAL PROPERTY LEGISLATION OFFENCE IN THE INTELLECTUAL PROPERTY SPHERE AS A FORM OF ADMINISTRATIVE LIABILITY

Хрідочкін А.В.,

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Дніпровського гуманітарного університету*

Визначено місце адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності. Проаналізовано підстави, ознаки й особливості адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності. Запропоновано способи удосконалення адміністративної відповідальності у сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, інтелектуальна власність, сфера інтелектуальної власності, право інтелектуальної власності

Определено место административной ответственности за нарушение законодательства в сфере интеллектуальной собственности. Проанализированы основание, признаки и особенности административной ответственности в сфере интеллектуальной собственности. Предложены способы усовершенствования административной ответственности в сфере интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: административная ответственность, административное правонарушение, интеллектуальная собственность, сфера интеллектуальной собственности, право интеллектуальной собственности.

The place of administrative liability for intellectual property legislation offence in the intellectual property sphere has been determined. The basis, characteristics and features of administrative liability for intellectual property legislation offence in the intellectual property sphere are analyzed. Methods for improving administrative liability for intellectual property legislation offence in the intellectual property sphere are suggested.

Key words: administrative liability, administrative offence, intellectual property, sphere of intellectual property, intellectual property law.

Постановка проблеми. Роль адміністративної відповідальності в Україні протягом останніх років значно зросла, адже вона виконує важливі завдання щодо забезпечення законності та правопорядку у сфері регулювання адміністративно-правових відносин. Особливої ж актуальності інститут адміністративної відповідальності набуває у справах про порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності. Наприклад, за даними Головного управління національної поліції в Дніпропетровській області, лише за 2017 р. зареєстровано понад двох тисяч випадків притягнення до адміністративної відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності [1]. Тому, для того щоб інтелектуальна власність відіграла дедалі більш суттєву роль у суспільстві, забезпечуючи його поступовий розвиток, потрібна наявність ефективно працюючої системи її адміністративно-правової охорони та надійного захисту від посягань на неї. Підставою для виокремлення адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності в особливий різновид є ті природні процеси, що постійно відбуваються і у матеріальному, і у духовному житті суспільства. Нагальна потреба подолання на нинішньому етапі розвитку країни порушень прав інтелектуальної власності пояснюється, перш за все, необхідністю забезпечення закон-

них прав і інтересів власників цих прав, а також створення належних умов для розвитку економіки України, дотримання законодавства про добросовісну конкуренцію у підприємницькій діяльності, стимулювання творчої праці.

Крім того, питання, пов'язані з адміністративною відповідальністю законодавства у сфері інтелектуальної власності, в сучасних умовах потребує значно більш глибокого, всебічного, комплексного та порівняльного аналізу саме цього виду відповідальності з метою виявлення її особливостей. Тому в Україні актуальною є потреба термінового прийняття як законодавчих, так і правозастосовних заходів зі створення цілісної ефективної системи охорони та захисту інтелектуальної власності, особливе місце в якій належало б адміністративному примусу та одному з його проявів – адміністративній відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Стан опрацювання. Проблемам адміністративної відповідальності, починаючи із 1960-х рр., приділялася значна увага. У дослідженнях, опублікованих ще у 60–70-х рр. ХХ ст., були розглянуті загальні питання адміністративної відповідальності, її процесуально-правові аспекти, обґрунтовано пропозиції з розвитку законодавства про адміністративні проступки, багато з яких становили теоретичну основу подальшої

кодифікації відповідного законодавства. Загальнотеоретичні проблеми адміністративної відповідальності глибоко досліджували у своїх працях такі вчені, як Д.Н. Бахрах, І.А. Галаган, А.С. Дугенець, Б.М. Лазарев, С.С. Студенікін, О.М. Якуба тощо. Упродовж останніх років проблеми адміністративної відповідальності ставала об'єктом досліджень В.В. Середюка, М.І. Легенького, Д.М. Лук'янця, Л.І. Каленіченка, Н.В. Василенка та багатьох інших. Але майже поза увагою науковців все ще залишаються особливості адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Метою статті є визначення характерних рис адміністративної відповідальності за порушення права інтелектуальної власності та її місця в системі юридичної відповідальності.

Виклад основного матеріалу. Лише протягом останніх років ситуація з визначенням загальних ознак юридичної відповідальності дещо ускладнилася у зв'язку з тим, що вченими активно обґрунтовується наявність так званої позитивної (перспективної) та негативної (ретроспективної) відповідальності. Так, А.В. Іпатов визначає позитивну юридичну відповідальність як зв'язок, у межах якого держава, діючи від імені суспільства, формулює абстрактний обов'язок усіх суб'єктів виконувати конкретні юридичні обов'язки, а саме – виступає суб'єктом, що має право вимагати виконання цього обов'язку [2, с. 59]. О.О. Губанов формулює це поняття як добровільну форму реалізації юридичної відповідальності, яка є юридичним обов'язком суб'єкта діяти відповідно до вимог правових норм [3, с. 19-20]. В.В. Сельська звертає увагу на те, що позитивна юридична відповідальність є обов'язком дотримання і виконання вимог, передбачених нормами права, що реалізується в правомірній поведінці суб'єктів, яка схвалюється або заохочується державою [4, с. 62]. Отже, прихильники позитивної юридичної відповідальності пов'язують її зі свідомим, добровільним виконанням правових норм, відповідальним підходом до виконання своїх обов'язків, із глибоким усвідомленням будувати свою діяльність, з огляду на положення правових приписів, із дотриманням своїх юридичних обов'язків під час реалізації суб'єктивних прав. Але виокремлення позитивної юридичної відповідальності зазнало серйозної критики з боку науковців і практичних працівників. Зокрема, Н.П. Христинченко, не заперечуючи такого явища, як позитивна відповідальність, стверджує, що відповідальність у широкому позитивному змісті має, перш за все, активний аспект – неухильне суворе, вкрай ініціативне здійснення соціальних обов'язків, зокрема обов'язків, що отримали юридичний вираз, – і тому навіть у своєму юридичному виразі належать до якісно іншої, ніж сфера правового примусу, ділянки правової дійсності [5, с. 15].

При цьому, якщо питання про природу позитивної юридичної відповідальності є предметом жвавої наукової дискусії, то існування негативної (ретроспективної) юридичної відповідальності, тобто юридичної відповідальності за правопорушення, вчені, як правило, не заперечують. Проте до визначення

цього поняття теж відсутній єдиний підхід. Під час аналізу природи негативної відповідальності йдеться про юридичну відповідальність за вже скоєні проступки, їхні негативні наслідки та порушення певних норм. На відміну від перспективної відповідальності, ретроспективна є разовою реакцією на певний вчинок та його негативні наслідком. Вважаємо, що варто підтримати позицію багатьох науковців про те, що юридичну відповідальність можна розглядати лише у ретроспективному аспекті, оскільки вона завжди є реакцією на певний вчинок. Відповідно до загальнозживаного тлумачення, відповідальність – це необхідність, обов'язок відповідати за щось, усвідомлювати значення своїх дій, вчинків, необхідність поруки за когось. Така полісемантичність цього явища спричинила те, що в межах юриспруденції відсутнє єдине загальновизнане визначення сутності юридичної відповідальності.

Окремі вчені намагалися визначити юридичну відповідальність з позиції суб'єкта, як його здатність усвідомлювати наслідки свого протиправного діяння і зазнавати на собі заходи державно-примусового впливу. Проте таке визначення юридичної відповідальності не відображає всієї специфіки даного явища, а відображає лише одну ознаку суб'єкта – деліктоздатність. Отже, до найважливіших ознак юридичної відповідальності належить те, що вона завжди є заходом державного примусу. Відповідальність накладається та реалізується у примусовому порядку, бо, як зазначає Н.В. Теремцова, вона є однією з форм вираження державної влади, спрямованої на захист суспільства та його громадян від правопорушень [6, с. 15].

Іншою ознакою юридичної відповідальності є те, що вона є негативною реакцією (санкцією) за винне порушення особою правових приписів. Ця ознака має суттєве значення при відмежуванні відповідальності від інших форм правового примусу. Юридична відповідальність завжди пов'язана з засудженням правопорушника та його діяння. Ця ознака надзвичайно важлива для пізнання сутності будь-якої юридичної відповідальності. Юридична відповідальність – один із найпоширеніших видів суспільної відповідальності, і встановити ознаки, які точно характеризували б таке об'ємне поняття, досить складно. У різних галузях права вона проявляється по-різному, її види істотно відрізняються. Тому дати єдине визначення, ознаки якого одночасно характеризували б усі види юридичної відповідальності, і не вступати у суперечність зі специфікою жодного з них непросто.

Одним із видів юридичної відповідальності є адміністративна відповідальність, саме тому, на нашу думку, під час розкриття поняття та сутності адміністративної відповідальності необхідно враховувати загальні ознаки та особливості юридичної відповідальності. Разом із тим адміністративній відповідальності як видовому явищу притаманні певні особливості, пов'язані з підставою її виникнення, характером заходів її впливу та процедурою застосування. Адміністративна відповідальність може розглядатися як обов'язок особи, яка скоїла

правопорушення, що передбачене нормою адміністративного права, понести обтяжливі наслідки особистого, майнового та іншого характеру [7, с. 106].

Таким чином, зважаючи на загальне визначення юридичної відповідальності, адміністративна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності загалом є реалізацією санкцій, законодавчо передбачених за здійснення адміністративного правопорушення у сфері інтелектуальної власності.

Адміністративна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності включає всі властиві юридичній відповідальності основні ознаки: зокрема є державно-правовим примусом; є нормативно-вираженою і виявляється у застосуванні та реалізації санкцій правових норм законодавства про інтелектуальну власність; має чітку підставу – правопорушення у сфері інтелектуальної власності; накладається у встановленому процесуальному порядку; пов'язана з обтяжливими наслідками майнового, морального, особистісного та іншого характеру для правопорушника прав інтелектуальної власності [8, с. 121]. У той же час у адміністративній відповідальності, зокрема за порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, є цілий ряд специфічних особливостей, які дають змогу відокремити її від інших видів відповідальності.

Передусім, найважливішою особливістю адміністративної відповідальності є те, що здебільшого вона застосовується в позасудових процесуальних формах. Державних органів і посадових осіб, які правомочні накладати адміністративні стягнення на правопорушників, дуже багато. За загальним визнанням, це зумовлено особливостями адміністративних правопорушень – їхньою незначною небезпекою, поширеністю, необхідністю оперативного карального впливу на правопорушника. Треба зауважити, що під час реформи судової системи значно розширилися процесуальні гарантії як судового оскарження, так і судової форми накладення адміністративної відповідальності. Що стосується адміністративних правопорушень, передбачених ст. 51-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), то їхній розгляд законодавцем покладено на відповідні місцеві суди (судді) [9, с. 123].

Інша особливість адміністративної відповідальності полягає у тому, що вона настає за скоєння адміністративного правопорушення і застосовується щодо осіб, які не перебувають у службовій підпорядкованості органу, який застосовує відповідальність. Саме цим адміністративна відповідальність відрізняється від дисциплінарної та матеріальної. В адміністративно-правовій науці немає єдиного загальноприйнятого поняття природи адміністративного проступку. О.В. Алексєєва стверджує, що адміністративна відповідальність настає за порушення винним адміністративно-правових обов'язків. При цьому природу такого обов'язку він вбачає у тому, що вона за своїм характером виражена в нормах адміністративного права [10, с. 109].

Аналогічну позицію ще в більш категоричній формі висловив Р.С. Козюренко. Він звернув увагу на

те, що об'єднуючим початком адміністративної відповідальності є реалізація санкції адміністративно-правових норм, і тому поняття проступку та інших правопорушень, які тягнуть за собою відповідні засоби адміністративної відповідальності, пов'язане з порушенням організуючої виконавчо-розпорядчої діяльності уповноважених державних органів [11, с. 96]. Адміністративні правопорушення стосуються сфери державного управління і виражаються в порушенні або невиконанні адміністративно-правових норм, які регулюють різні галузі управління. Безумовно, норми, що забороняють, за порушення яких встановлено адміністративну відповідальність, за своєю галузевою приналежністю складають адміністративне право.

Безумовно, адміністративне право охороняє як власне адміністративні правовідносини, так і правовідносини, що регулюються іншими галузями права. Яскравим прикладом цього може слугувати право інтелектуальної власності, яке регулюється загалом нормами цивільного права, а охороняється нормами адміністративного. Протягом останніх років у науці адміністративного права переважає думка про те, що норми адміністративного права передбачають склади адміністративних правопорушень (суспільно шкідливих діянь) незалежно від того, які суспільні відносини порушено, що регулюються цивільним, податковим, фінансовим або адміністративним правом. Сутність адміністративного правопорушення в тому, що це порушення певних інтересів, яке заподіює шкоду встановленим державою правовідносинам у різних сферах правового регулювання. Об'єктивно такі заборони встановлюються у нормах адміністративного права під загрозою застосування адміністративної відповідальності. Тому суб'єктивно адміністративне правопорушення порушує норму адміністративного права, а застосування відповідальності є реалізацією адміністративно-правової санкції.

Висновки. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності є різновидом адміністративної відповідальності за окремий вид правопорушень, і у зв'язку з цим їй властиві всі ознаки і принципи цілісного інституту адміністративної відповідальності. Саме тому, завершуючи аналітичний огляд теоретичних положень із проблеми адміністративної відповідальності, які було висловлено у науці адміністративного права, можна сформулювати поняття адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності. З урахуванням поняття юридичної відповідальності загалом і розглянутих ознак адміністративної відповідальності, адміністративну відповідальність за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності можна визначити як реалізацію адміністративно-правової санкції, що виявляється у застосуванні уповноваженим органом до винної особи, що скоїла адміністративне правопорушення у сфері інтелектуальної власності, покарання, передбаченого КУпАП, згідно з визначеною законом процедурою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Національна поліція – Дніпропетровська область. URL: <https://www.ru-ru.facebook.com/PoliceDniproRegion>.
2. Іпатов А.В. Види юридичної відповідальності медичних працівників і основні принципи відшкодування шкоди / А.В. Іпатов, І.С. Гула, Л.В. Кузьміна, Ю.І. Коробкін. Український вісник медико-соціальної експертизи. 2017. № 3-4. С. 57–62.
3. Губанов О.О. Соціальне значення позитивної юридичної відповідальності публічних службовців у країнах ЄС. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2016. Вип. 41 (2). С. 17–21.
4. Сельська В.В. Субсидіарна юридична відповідальність в праві Європейського Союзу. Lex portus. 2017. № 2. С. 61–73.
5. Христинченко Н.П. Характеристика основних суб'єктів юридичної відповідальності у сфері науки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2014. Вип. 29 (2.1). С. 15–17.
6. Теремцова Н.В. Основні підходи до розуміння юридичної відповідальності: теоретичний аспект. Європейські перспективи. 2017. Вип. 1. С. 12–17.
7. Дембіцька С.Л. Щодо співвідношення адміністративної відповідальності та адміністративного примусу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2015. Вип. 35 (2.2). С. 105–108.
8. Яра О.С. Фізична особа – суб'єкт підприємницької діяльності як суб'єкт адміністративної відповідальності у сфері порушення прав інтелектуальної власності / О.С. Яра, В.В. Макаренко. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Право. 2015. Вип. 232. С. 120–127.
9. Сокурченко О. Встановлення адміністративної відповідальності за порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 8. С. 121–124.
10. Алексеева О.В. Генеза інституту адміністративної відповідальності суб'єктів за неправомірні дії неповнолітніх в Україні. Наука і правоохорона. 2017. № 2. С. 106–113.
11. Козюренко Р.С. Заходи адміністративної відповідальності за вчинені правопорушення: поняття та класифікація. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2016. № 845. С. 94–98.